

Hur reagerar väljare på skatteförändringar?

I den här artikeln undersöker vi hur väljare reagerar på förändrade skatter när de röstar. Vi finner att vänstermajoriteter straffas om de höjt skatten, medan detta mönster saknas för högermajoriteter. Vidare finner vi att väljares reaktioner på skatteförändringar beror på väljarnas egna preferenser för kommunal service.

De flesta politiker vill bli omvalda och försöker därför på olika sätt övertyga väljarna om att de sköter sitt jobb bra och genomför den politik som väljarna efterfrågar.¹ Väljarna kan i sin tur förväntas reagera på den politik som har förts när de bestämmer hur de ska rösta i nästa val.² En slutsats från den empiriska forskningen som undersöker hur väljare reagerar på förd politik är att de tenderar att straffa sittande regeringar som har höjt skatten – se t ex Niemi m fl (1995) och Besley (2006).³ Även om detta är sant för den genomsnittlige väljaren, är det dock troligt att en enskild väljares reaktion beror på väljarens inställning till välfärdsstaten. I den här artikeln argumenterar vi för att väljarna använder den skatt de observerar för att bilda sig en uppfattning om politikernas syn på den offentliga sektorn och att dessa i sin tur försöker signalera sina preferenser för offentlig service genom den skatt de sätter. I en sådan situation borde väljare för det första reagera olika på skattesänkningar från vänster- respektive borgerliga partier och för det andra så borde väljare som föredrar en liten offentlig sektor straffa politiker som höjer skatter mer än väljare som är välvilligt inställda till välfärdsstaten.

Vi testar dessa två hypoteser med hjälp av enkätdata från Svensk valundersökning, där väljare har tillfrågats dels vad de tycker om den offentliga sektorn, dels vilket parti de röstar på. Denna information kombinerar vi med registerdata på bl a kommunala skattesatser. Vi observerar de flesta respondenter i två på varandra följande val, vilket gör det möjligt att jämföra i) respondenternas preferenser för offentlig sektor i början av en mandatperiod, med ii) hur den kommunala skattesatsen förändras under valperioden och, slutligen, med iii) hur respondenterna röstar i valet som avslutar mandatperioden.

¹ Denna önskan kan förklara varför vi kan se valcykler i t ex kommunal sysselsättning (Dahlberg och Mörk 2008).

² Elinder m fl (2009) visar dock att väljare snarare reagerar på vallöften än på den politik som faktiskt förs.

³ En tolkning av dessa resultat är att väljare ser höjda skatter som ett tecken på inkompetens eller korrupt beteende hos politiker.

EVA MÖRK OCH MATTIAS NORDIN

Eva Mörk är professor i nationalekonomi vid Uppsala universitet och forskar bl a om svenska kommuner och om relationen mellan stat och kommun.

eva.mork@nek.uu.se

Mattias Nordin är doktor i nationalekonomi vid Uppsala universitet och forskar om information, väljarbeteende och hur väljare håller sina valda politiker ansvariga för förd politik.

mattias.nordin@

nek.uu.se

1. Skatter signalerar politikers preferenser

För att förstå varför och hur väljare kan tänkas reagera på skatteförändringar ställer vi i Mörk och Nordin (2012) upp en teoretisk modell. Vår modell har två perioder.⁴ Vi visar att under vissa förutsättningar finns en jämvikt, dvs modellen har en lösning, där politiker genomför en mindre extrem politik i första perioden för att signalera till väljarna att de har preferenser som liknar mittenväljarens. Denna signal sker genom valet av skattesats, där en hög skattesats signalerar att politikerna vill ha en stor offentlig sektor och vice versa. En slutsats av vår modell är att partier på vänstersidan kommer att straffas för en hög skatt, medan partier på den borgerliga sidan belönas. Förklaringen till denna slutsats, som vid första anblick kan verka kontra-intuitiv, är att mittenväljarna föredrar en ”mitten-politiker” och därför vill undvika att välja såväl extrema högerpolitiker (som sätter en mycket låg skatt) som extrema vänsterpolitiker (som sätter en mycket hög skatt). Dessutom kommer väljare som föredrar en stor offentlig sektor att reagera annorlunda på höga skatter än väljare som föredrar en liten offentlig sektor.

2. Intervjuundersökningen

Vi använder data från de svenska valundersökningarna för valen 1982–2006.⁵ Den fråga vi använder för att mäta väljarnas preferenser för den offentliga sektorn är följande:

Vilken är Din åsikt om förslaget att minska den offentliga sektorn?

1. Mycket bra förslag
2. Ganska bra förslag
3. Varken bra eller dåligt förslag
4. Ganska dåligt förslag
5. Mycket dåligt förslag
8. Vet inte/vill ej svara

Vi kodar svaren så att de individer som är minst positiva till offentlig sektor (mycket bra förslag) får värdet 0 och de som är mest positiva (mycket dåligt förslag) får värdet 1 (vi bortser från individer som svarat alternativ 8).

Förutom frågan ovan innehåller enkäten även en fråga om hur respondenten avser rösta/har röstat i val till samtliga tre politiska nivåer. Vi har valt att fokusera på den kommunala nivån. Detta gör vi delvis för att vi har många fler observationer på kommunal nivå, men också därför att det är kommunerna som står för den största delen av den offentliga sektorn.

⁴ Även om väljarna generellt vet att partier från vänsterblocket förmodligen vill se en större offentlig sektor än partier från det borgerliga blocket, föreligger en osäkerhet om exakt vilken storlek som olika politiker föredrar. Det pratas t ex om höger- och vänsterfalanger inom partier, och det kan vara oklart för väljarna hur starka dessa falanger är inom respektive parti och vilken politik ett parti därför kommer att föra.

⁵ Dessa data har samlats in av statsvetare vid Göteborgs universitet och finns tillgängliga via Svensk nationell datatjänst (<http://snd.gu.se/>).

	Primärkommunal skatt	Total kommunal skatt
Förändring i skattesats	-0,00745 (0,0306)	0,0333** (0,0141)
Vänstermajoritet	0,0165 (0,0152)	0,0427** (0,0167)
Förändring i skattesats × Vänstermajoritet	-0,0300 (0,0363)	-0,0629*** (0,0157)
Antal observationer	12 152	12 152

Tabell 1
Sannolikheten att rösta på den sittande majoriteten, höger- eller vänstermajoritet

Anm: Resultat från en linjär sannolikhetsmodell. Regressionerna ovan kontrollerar för årseffekter, förändringar i kommunal skattebas, arbetslöshet, befolkningsstorlek, andel av befolkningen i åldern 0–14 och 80 år eller äldre samt respondentens kön, ålder, utbildning, arbetsmarknadsstatus, civilstånd samt om hen har barn. Standardfel, klustrade på kommunnivå, inom parentes. *, ** och *** anger statistisk signifikans på 10, 5, och 1 procents signifikansnivå.
Källa: Mörk och Nordin (2012).

3. Skatteförändringar spelar roll

Vi börjar med att undersöka hur förändrade skatter under en mandatperiod påverkar sannolikheten att väljarna röstar på den sittande majoriteten och framför allt om detta skiljer sig åt beroende på den sittande majoritetens politiska färg. Tabell 1 visar resultaten från vår regressionsanalys. I den första kolumnen undersöker vi hur väljare reagerar på förändringar i den primärkommunala skattesatsen.⁶ Den första koefficienten visar att sannolikheten att rösta på en sittande högermajoritet minskar marginellt när skatten höjs med en krona, medan den andra koefficienten visar att vänstermajoriteter har något högre sannolikhet att bli återvalda när skatten är oförändrad. Den mest intressanta koefficienten, utifrån vårt teoretiska resonemang, är den tredje koefficienten. Den visar att sannolikheten att rösta på den sittande majoriteten, när skatten ökar med en krona, minskar med tre procentenheter mer för vänstermajoriteter relativt högermajoriteter. Ingen av dessa slutsatser är dock statistiskt signifikanta.

Om vi i stället tittar på förändringar i den totala kommunala skatten (andra kolumnen), vilken det kanske är troligare att väljarna känner till, så får vi statistiskt signifikanta resultat. Om den styrande majoriteten ökar den totala kommunala skatten med en krona så ökar sannolikheten att en väljare röstar på en styrande högermajoritet med tre procentenheter, medan om den styrande majoriteten är en vänstermajoritet så minskar sannolikheten att en väljare röstar på den med knappt tre procentenheter (0,033–0,063). Omräknat innebär det en ökning eller minskning med fem

⁶ Det är inte uppenbart vilken skattesats som är den mest relevanta att studera. Det är visserligen den primärkommunala skatten som sätts av politikerna i kommunfullmäktige, men det är högst troligt att många väljare inte skiljer på den landstingskommunala och primärkommunala skattesatsen utan bara känner till den totala kommunala skattesatsen. Vi undersöker därför även hur sannolikheten att rösta på sittande majoritet i kommunfullmäktige påverkas av förändringar i den totala kommunala skattesatsen.

Tabell 2
Sannolikheten att rösta på den sittande majoriteten beroende på väljarens preferenser för storleken på offentlig sektor

	Primärkommunal skatt	Total kommunal skatt
Förändring i skattesats	-0,0973* (0,0564)	-0,0817*** (0,0309)
Preferenser, t-1	0,221*** (0,0426)	0,182*** (0,0488)
Förändring i skattesats × Preferenser, t-1	0,163* (0,0934)	0,134*** (0,0471)
Antal observationer	4 274	4 274

Anm: Se tabell 1.

Källa: Mörk och Nordin (2012).

procent. I Mörk och Nordin (2012) genomförs en mängd känslighetstest.⁷

Det verkar alltså som att väljarnas reaktion på ändrade skatter beror på den styrande majoritetens politiska färg, vilket är i enlighet med idén att skatter signalerar politikernas preferenser. Nästa sak vi vill undersöka är i vilken utsträckning väljarnas reaktion på skatteförändringar beror på deras egen syn på hur stor den offentliga sektorn bör vara. Dessa resultat redovisas i tabell 2.

Den första koefficienten visar att när skatten höjs med en krona minskar sannolikheten att de personer som är minst välvilligt inställda till offentlig service röstar på den styrande majoriteten med knappt 10 procentenheter (8 procentenheter när vi studerar förändringar i den totala kommunala skatten). Den andra koefficienten visar att personer som föredrar stor offentlig sektor generellt sett är mer benägna att rösta på sittande majoritet. Den mest intressanta koefficienten är den för interaktionen mellan skatteförändringen och preferensvariabeln. Vi finner en positiv koefficient på 0,16 (0,13). Detta innebär att om man jämför de väljare som är mest negativa till offentlig sektor med de som är mest positiva, så minskar sannolikheten att den första gruppen röstar på den styrande majoriteten med 16 (13) procentenheter mer när den primärkommunala (totala kommunala) skatten höjs med en krona. I Mörk och Nordin (2012) genomför vi en mängd känslighetsanalyser och resultaten från tabell 2 är i huvudsak robusta för dessa.

Sammanfattningsvis tyder våra resultat på att en höjd skatt inte bara är något som väljare ogillar, utan att väljarnas reaktion beror såväl på den styrande majoritetens politiska färg som på väljarnas syn på hur stor den offentliga sektorn bör vara. Dessa resultat kan förklara varför man faktiskt kan gå till val på att lova höjda skatter och ändå vinna valet.

⁷ I analysen ovan har vi valt att dela upp partierna i ett vänsterblock och ett borgerligt block, vilket är en förenkling av verkligheten. För en del av vår studerade period har vi information om vilka partier som faktiskt utgjorde den styrande majoriteten i respektive kommun (vi tackar Jonas Vlachos och Helena Svaleryd för dessa data). Resultaten är inte känsliga för denna förenkling. Resultaten är inte heller känsliga för om vi tar hänsyn till den initiala skattenivån samt om vi utelämnar perioden med ett centralt skattestopp (1991–93).

Besley, T (2006), *Principled Agents? The Political Economy of Good Government*, Oxford University Press, New York.

Dahlberg, M och E Mörk (2008), ”Valår och den kommunala politiken”, *Ekonomisk Debatt*, årg 36, nr 5, s 6–13.

Elinder, M, H Jordahl och P Poutvaara (2009), ”Själviska och framåtblickande väljare – Hur många röster köpte maxtaxan i barnomsorgen?”, *Ekonomisk Debatt*, årg 37, nr 2, s 6–12.

Mörk, E och M Nordin (2012), ”Tax Setting and Electoral Accountability with Policy-Motivated Politicians”, i Nordin, M, *Information, Voting Behavior and Electoral Accountability*, doktorsavhandling, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Niemi, R G, H W Stanley och R J Vogel (1995), ”State Economies and State Taxes: Do Voters Hold Governors Accountable?”, *American Journal of Political Science*, vol 39, s 936–957.